

Clustering van biologische bedrijven: voorwaarden en voordelen

Naar een BioValley in Nederland

Uitgaande van de ervaringen met het eerste cluster van biologische bedrijven in Nederland, de Bronsweg nabij Lelystad, onderzoekt PPO Wageningen UR de voorwaarden voor een nieuwe, verbeterde versie. Dat leidde tot twee modellen: het grondgebonden cluster BioValley en het grondloos cluster BioPort.

TEKST EN ILLUSTRATIES MARCEL VIJN EN MAUREEN SCHOUTSEN

In de jaren '80 van de vorige eeuw is een gebied rond de Bronsweg in Lelystad-Noord bestempeld tot biologisch landbouwgebied; circa 300 hectare landbouwgrond werd aangewezen waar alleen volgens de biologische productiemethode mocht worden geproduceerd. Een vooruitstrevend gemeenteambtenaar van de gemeente Lelystad, de heer P. Kouwenhoven, bedacht destijds een plan om biologische landbouw aan de stadsrand van Lelystad te bevorderen en kwam met de zogenaamde Stadsrandnota.

Eén van de pioniers van de Bronsweg, voormalig biologisch groenteteler Jan Jonkman, had in die tijd de visie en de drive om met een aantal gelijkgestemden te werken aan afzetvergroting en aan verdergaande professionalisering van de biologische landbouw. De gemeente gaf in 1986 circa 40 hectare landbouwgrond uit aan de eerste drie ondernemers, en zo ontstond het cluster van biologische bedrijven van het eerste uur. Een jaar later vestigden zich nog eens drie bedrijven.

Gezamenlijke marktbenadering

De bedrijven aan de Bronsweg werkten samen op het gebied van vermarkten van de producten, uitruilen van specialistische machines en het realiseren van een optimale vruchtrotatie. Door bij elkaar te gaan zitten kon men zich specialiseren op teelt, en ook voor de handel was dat gunstig. Een ander voordeel was dat men onzekerheid bij jonge omschakelaars kon wegnemen doordat deze van ervaren collega's konden leren. Gezamenlijk konden ze een gat in de

'Het geheel, het cluster, moet meer zijn dan de som der delen, de afzonderlijke bedrijven.'

markt vullen door tuinbouwgewassen die niet of nauwelijks door de akkerbouwers in de omgeving werden verbouwd op een grotere schaal te telen. Vanuit de zes bedrijven ontstond de coöperatie Nautilus, waarin een gezamenlijke marktbenadering gestalte kreeg. Ze hadden een gezamenlijke visie om op professionele wijze, afzetgericht, biologisch te produceren en om de vooroordelen over biologische landbouw te verkleinen (door bijvoorbeeld allerlei partijen uit te nodigen op hun bedrijven). In de loop der tijd zijn ook diverse andere bedrijven en instellingen naar het gebied gekomen, waaronder het Centrum Biologische Landbouw.

De Bronsweg was hiermee het eerste cluster van biologische bedrijven in Nederland. Gezien de genoemde voordelen die de Bronsweg wist te realiseren, heeft het ministerie van EL&I aan PPO Wageningen UR gevraagd wat de mogelijkheden zijn voor een nieuw, en zo mogelijk nog beter, cluster van biologische bedrijven in Nederland, een Bronsweg 2.0. Dit met het oog op de huidige versnippering van het biologische landbouwareaal en het feit dat er een gereede kans is dat als biologische bedrijven stoppen, de omgeschakelde grond weer als gangbare grond zal worden gebruikt. In een cluster kan die grond door andere biologische boeren worden gebruikt.

VOORWAARDEN

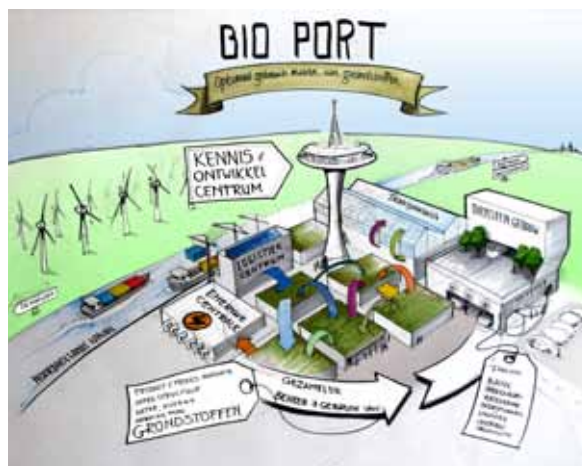
Uit het onderzoek van PPO Wageningen UR blijkt dat clustering voordelen biedt op diverse thema's, mits er aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan:

- Maak inzichtelijk wat de toegevoegde waarde is qua people, planet en profit binnen een bepaald gebied.
- Ontwerp een model dat robuust is, maar ook flexibel in tijd en ruimte.
- Start met ondernemers/grondeigenaren die bereidwillig zijn en vertrouwen hebben in elkaar.
- Ontwerp een opzet/bedrijfsmodel waaruit voordeel voor de ondernemers voortvloeit.

CRITERIA

Enkele criteria waaraan een gebied moet voldoen wil zich daar een cluster biologische bedrijven kunnen vestigen:

- Aansprekend gebied, gebied met een 'gezicht' waar aan beleving en 'branding' wordt gedaan; een gebied met ondernemers- en marktpotentieel.
- Grondsoort gunstig voor meerdere sectoren.
- Regio met ambities richting biologische landbouw/bereidwillige provincies en gemeenten.
- Overheid met grondposities.
- Nabijheid stedelijke concentraties.
- Gebied met sterke regionale ketenpartners als aanjager (bv supermarkten, verwerkende industrie).
- Fysieke mogelijkheid tot clustering.

Twee modellen

Om een idee te krijgen van hoe zo'n Bronsweg 2.0 eruit zou kunnen zien heeft PPO Wageningen UR twee modellen ontworpen: het grondgebonden cluster BioValley (denk aan Silicon Valley, de vallei in Californië waar alle internetbedrijven zitten) en het grondloos cluster BioPort. Deze modellen zijn via een brainstorm met een groep experts ontstaan. Hierbij is de voorwaarde dat de samenwerking en het fysiek bij elkaar gaan zitten voordelen moet opleveren voor ondernemers als belangrijkste uitgangspunt genomen. Het geheel, het cluster, moet meer zijn dan de som der delen, de afzonderlijke bedrijven. Dit uit zich in rotatie van teelt/grond, gezamenlijk gebruik van grondstoffen, energie, machines en gebouwen én samenwerking op het gebied van afzet.

Bij het ontwerp van het eerste model, BioValley, is uitgegaan van samenwerking tussen primaire bedrijven. Er wordt jaarlijks een zodanige grondruil gerealiseerd dat een optimale gewasrotatie wordt bereikt. Ook

is er een optimale uitwisseling van mest en compost door de aanwezigheid van zowel tuinbouw, akkerbouw als (melk)veehouderij. De bedrijven maken gezamenlijk gebruik van gebouwen, machines en arbeid. Het cluster is landschappelijk ingepast en transparant ingericht (bezoekers kunnen veel zien) met een diversiteit aan multifunctionele activiteiten (o.a. bezoekerscentrum, boerderijwinkel, ruimte voor zorgvragers die op de bedrijven werken). Energie (voor zover niet zelf door het cluster geproduceerd) en grondstoffen worden gezamenlijk ingekocht en de producten worden gezamenlijk afgezet. Het streven is om een regionaal gemengd bedrijf te realiseren.

Het tweede model, BioPort, is een 'bio-agropark' zonder primaire bedrijven, maar wel met trekkracht voor fysieke primaire bedrijven. Hier wordt optimaal gebruik gemaakt van de biologische producten zoals die worden aangeleverd door de agrarische bedrijven. Zij worden op een zo milieuvriendelijk mogelijke wijze verwerkt tot consumentenproducten. Er wordt samengewerkt op het gebied van energiewinning en -levering, afval(water)reiniging en hergebruik, transport, informatieverstrekking en kennisontwikkeling. In dit cluster zijn ook alle gerelateerde diensten fysiek aanwezig, zoals bank, arbeidsbureau, bedrijfsadvies, verzekeraar en landbouworganisatie. Ook is er een bezoekerscentrum waar informatie wordt verstrekt over de biologische landbouw.

Conclusie

De conclusie luidt dat er zeker mogelijkheden zijn in Nederland voor een Bronsweg 2.0 of een BioValley. Overheden kunnen de komst van een BioValley initiëren en faciliteren, en het is vervolgens aan de ondernemers om die te organiseren en realiseren. ■

Marcel Vijn en Maureen Schoutens zijn onderzoekers bij PPO Wageningen UR

Kijk voor het hele rapport op: <http://edepot.wur.nl/192851>